

HUBLER, R. (1972) Neurotoxicity of sulfones. *Arch. Derm.* 106, 598.
MARKS, R., M. W. WHITTLE, R. J. BEARD, W. B. ROBERTSON en S. C. GOLD (1968) Small-bowel abnormalities in dermatitis herpetiformis. *Brit. med. J.* 1, 552.
SAQUENTON, A. C., A. LORINCZ, N. VICK en R. HAMER (1969) Dapsone and peripheral motor neuropathy. *Arch. Derm.* 100, 214.
STAAK, W. J. B. W. VAN DE, J. H. M. VAN TONGEREN, P. H.

M. SCHILLINGS en L. DOMMERNIK (1970) Dermatitis herpetiformis and pathological changes of the mucous membrane of the small intestine. *Dermatologica (Basel)* 140, 231.
WYATT, E. en J. STEVENS (1972) Dapsone induced peripheral neuropathy. *Brit. J. Derm.* 86, 521.

Mei 1973

BRIEVEN AAN DE REDACTIE

Voorlichting over het mammacarcinoom op de Nederlandse televisie. Enige opmerkingen over het effect van AVRO's Televizier Magazine-uitzendingen op 12 november 1973

Wanneer de eerste verschijnselen van een mammacarcinoom zich voordoen, heeft de patiënte nog maar nauwelijks klachten. Dat een aantal patiënten zich desondanks naar de huisarts begeven, kan dan ook niet op rekening geschreven worden van een lichamelijk onwel bevinden, maar is het gevolg van enige medische kennis. Deze kennis bereikt de patiënten via een groot aantal kanalen zoals: de geschreven pers, voorlichtingsbrochures, medische encyclopedieën, radio en televisie.

In het hieronder volgende zal nader worden ingegaan op het effect van een voorlichtingsprogramma over het mammacarcinoom in AVRO's Televizier Magazine op 12 november om 21.00 uur.

In dit programma kwamen behalve een aantal interviews de volgende onderdelen voor:

informatie over een project voor vroege opsporing van het mammacarcinoom door middel van mammografie;

informatie over diverse pathologische aspecten van het mammacarcinoom;

instructies voor zelfonderzoek.

Wij vroegen ons af:

a. Zijn er in de week ná de uitzending meer patiënten met borstklachten naar hun huisartsen gegaan dan anders het geval is?

b. Hoeveel van deze patiënten zijn verwezen naar de chirurg?

Ten einde antwoord op deze vragen te krijgen, besloten wij een telefonische enquête onder huisartsen te houden.

In de week van 19 t.m. 26 november werden daartoe 110 willekeurig gekozen huisartsen telefonisch benaderd met bovenstaande vragen.

Daarnaast werd aan de huisartsen gevraagd of zij het TV-programma zelf gezien hadden en indien dit

het geval was, of zij het programma goed, matig of slecht vonden.

Wij hebben voor de telefonische enquête gekozen, daar het wenselijk leek ten behoeve van de betrouwbaarheid van de antwoorden het materiaal zo kort mogelijk ná de week van de uitzending te verzamelen.

Gezien de korte voorbereidingstijd was het niet mogelijk een aselechte steekproef te trekken uit de Nederlandse huisartsenpopulatie. Wel kan gesteld worden dat het aantal van 110 huisartsen een behoorlijk inzicht geeft — binnen onze vraagstelling — in het effect van de TV-uitzending.

Resultaten

Uit de enquête bleek dat in de week na deze uitzending 387 patiënten meer naar de door ons geënquêteerde huisartsen gingen dan anders het geval is (gemiddeld per huisarts 3,5, uiterste waarden 0-16). Van deze patiënten werden 46 (11,9%) naar de chirurg verwezen.

Wanneer wij deze getallen extrapoleren naar de totale Nederlandse huisartsenpopulatie — en enige voorzichtigheid is hierbij wel geboden — komen wij op ongeveer 14.000 patiënten die naar aanleiding van dit TV-programma de Nederlandse huisartsen bezochten. Voor ongeveer 1600 van deze 14.000 patiënten zou daarop een verwijzing naar de chirurg zijn gevolgd.

Waarschijnlijk zal het totale aantal vrouwen dat naar aanleiding van dit programma de dokter bezocht belangrijk groter zijn. Er zijn nogal wat vrouwen die ná de ontdekking van een symptoom de tocht naar de huisarts soms weken uitstellen (HACKETT e.a. 1973). Deze zg. „delay”-groep valt buiten de door de enquête bestreken periode.

Hoeveel patiënten ook inderdaad een mammacarcinoom hadden, is uit onze gegevens natuurlijk niet op te maken. Volgens een voorzichtige schatting heeft

ongeveer 5-6% van alle vrouwen die door de huisarts verwezen worden voor borstklachten ook inderdaad een mammacarcinoom. Dit zou dan betekenen dat in de eerste week na deze TV-uitzending 80-100 vrouwen met een mammacarcinoom opgespoord zijn.

Van de 110 geënquêteerde huisartsen bleken 37 het programma gezien te hebben. Van deze 37 huisartsen gaf 73% aan het programma de kwalificatie „goed”, 20% „matig” en 8% vond het programma „slecht”. Een aantal artsen vertelde spontaan dat de onrust in hun praktijk erg was meegevallen en zo die onrust er geweest was, zij dit voor een dergelijk informatief programma wel over hadden.

Het gehele Televisier-programma van ongeveer 50 minuten (waarvan het onderdeel over het mammacarcinoom ongeveer de helft in beslag nam) had een kijkdichtheid van 29,4%, d.w.z. dat een kleine drie miljoen mensen dit programma zagen. Uit een kijkeronderzoek bleek dat de waardering voor het gehele programma 76 bedroeg (schaal lopend van 1-100) op-gave Dienst Kijk- en Luisteronderzoek NOS).

Slotopmerking

Jaarlijks sterven een kleine 2500 vrouwen bij wie als primaire diagnose werd gesteld mammacarcinoom.

BOEKAANKONDIGINGEN

D. W. R. HALL, *The biphasic bradykinin response of the Guinea-pig ileum*. Proefschrift Rotterdam, 17 oktober 1973 (promotor: Prof. Dr. I. L. BONTA). 124 bl., fig.

Bradykinine veroorzaakt een contractie van het geïsoleerde cavia-ileum. Wordt het cavia-ileum echter eerst met acetylcholine, histamine, eledoisine, prostaglandine $F_{2\alpha}$ of door elektrische prikkeling tot contractie gebracht, dan veroorzaakt bradykinine een verslapping gevolgd door een contractie. Een dergelijke verslapping wordt niet gevonden na voorafgaande toediening van KCl, BaCl₂ of bradykinine zelf.

Het mechanisme van bovengenoemde verslapping werd geanalyseerd, waarbij het volgende werd gevonden: Er treedt geen tachyfylixie op. α - en β -adrenerge overdracht blokkerende stoffen remmen het verschijnsel niet; de verslapping is vermoedelijk niet het gevolg van vrijmaken van nor-adrenaline. Kleine analgetica (anti-inflammatoire stoffen), waarvan bekend is dat zij de biosynthese van prostaglandinen remmen, heffen de verslapping niet op; de verslapping wordt vermoedelijk niet veroorzaakt door vrijmaken van prostaglandinen. Enkele verbindingen waarvan bekend is dat zij door bradykinine veroorzaakte contracties versterken, versterken ook de bovengenoemde verslapping, echter in veel lagere concentraties.

De auteur veronderstelt dat er bij de door bradykinine veroorzaakte verslapping andere receptoren betrokken zijn dan bij de contractie.

Dit boekje bevat informatie die van belang is voor allen die geïnteresseerd zijn in bradykinine.

C. VAN DER MEER

Nederland bezet hiermee op de wereldranglijst van het voorkomen van borstkanker de eerste plaats (HENDRIKS en DE VRIES 1973).

Regelmatige screening van zelfs maar de meest bedreigde bevolkingsgroepen schijnt voorlopig nog niet te verwezenlijken te zijn. Grote aantallen van de vrouwelijke bevolking moeten het dus uitsluitend hebben van zelfonderzoek. Voorlichting hierover is dan ook nog een bittere noodzaak.

Gezien de positieve wijze waarop het programma door huisartsen en publiek ontvangen is en mede gezien het grote aantal vrouwen dat de huisarts bezocht, geloven wij dat de TV aan deze voorlichting een zinnige bijdrage kan leveren.

LITERATUUR

HACKETT, T. P., N. H. CASSEM en J. W. RAKER (1973) Patient delay in cancer. *New Engl. J. Med.* 289, 14.

HENDRIKS, J. H. C. L. en P. J. F. DE VRIES (1973) De moderne mammografie, een onmisbaar onderzoek bij de diagnostiek van het mammacarcinoom. *Ned. T. Geneesk.* 117, 1889.

Amsterdam
Leiden, januari 1974

F. S. A. M. VAN DAM
K. MAK

Nobel prize lectures physiology or medicine 1963-1970. 505 bl., 179 fig., 24 tabellen. Voor de Nobel foundation te Stockholm uitgegeven door Elsevier, Amsterdam 1972. Prijs: geb. f 110,—.

In de jaren 1963 tot en met 1970 werden acht Nobelprijzen voor fysiologie of geneeskunde toegekend aan tweentwintig onderzoekers. Dit fraai uitgegeven boek geeft voor elk van deze uitreikingen de namen van de prijswinnaars, een kernachtige omschrijving van de motivering der toekenning, de toespraak van een lid van het Nobelcomité bij de prijsuitreiking en, als hoofdschotel, de voordrachten die de laureaten overeenkomstig de statuten van de Nobelstichting binnen zes maanden na ontvangst van de prijs hebben gehouden. Zover nodig zijn deze in het Engels vertaald. Elke voordracht is gedocumenteerd met literatuurverwijzingen. Een korte biografie van de bekroonde sluit hierop aan.

Gezien het fundamentele en uiterst specialistische karakter van deze onderzoekingen is dit belangwekkende maar geen lichte lectuur. Voor de ontwikkeling van de theoretische geneeskunde is de betekenis van dit speurwerk evident. Hoewel tot dusver alleen dat van HUGGINS, een der prijswinnaars uit 1966, praktische toepassing op grote schaal heeft gevonden — de hormonale behandeling van prostaata- en borstkanker — zijn sommige praktische toepassingen in beperkte mate gerealiseerd en andere liggen in het verschiet. Deze verzameling van voordrachten heeft behalve wetenschappelijke ook historische betekenis.

H. J. VIERSMA